N°. 108. 1850. ZEGELEN

MIDDELBURGSCHE COURANT.

Zaturdag 7 September.

Bestuuren en Administratien.

VERKIEZINGEN.

GEDEPUTEERDE STATEN van ZEELAND, brengen bij deze ter kennis van de Ingezetenen van dit Gewest, dat zij, bij Besluit van heden, naar aanleiding van Art. 14 der wet van den 6 Julij jl., regelende de zamenstelling en de magt van de Provinciale Staten, (*Staatsblad* no. 39,) hebben bepaald, dat de *Herkiezingen*, ter benoeming van Leden der Provinciale Staten, in de Kiesdistricten, alwaar zulks zal noodig zijn, zullen plaats hebben op *Dingsdag den Zeventienden der loopende maand.*

Middelburg, den 6 September 1850.

Gedeputeerde Staten voornoemd,
VAN VREDENBURCH.
Ter ordonnantie van dezelve,
SLEGT.

BURGEMEESTER en WETHOUDERS der Stad MIDDELBURG,

Gezien art. 69 van de wet van 4 Mei 1850 (*Staatsblad no.* 37);

Brengen bij deze ter kennis van de Ingezetenen, dat afschriften van de Processen-Verbaal van Steminlevering en Stemopneming, van de benoeming van Leden voor de Provinciale Staten, in het Kiesdistrict, waarvan Middelburg de Hoofdplaats is, in de Beneden-Voorzaal van het Raadhuis zijn aangeplakt en ter Secretarie voor een ieder ter inzage nedergelegd.

Gedaan ten Raadhuize der Stad Middelburg, den 6 September 1850.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
PASPOORT VAN GRIJPSKERKE.
Ter ordonnantie van Hun Ed. Achtbare,
M. F. LANTSHEER.

Binnenlandsche Tijdingen.

MIDDELBURG, den 6 September.

De *Staats-courant* van 5 september bevat een koninklijk besluit van 28 augustus jl., houdende bepalingen omtrent den doorvoer van zout.

Insgelijks een koninklijk besluit van 30 augustus jl., houdende verordening van de verordeningen op het houden van openbare verkoopingen te Hontenisse.

— De Fransche regering, gehoor gevende aan de vertoogen, welke deswege door den Nederlandschen gezant te Parijs zijn ingediend, heeft goedgevonden te bepalen, dat Nederlandsche stoombooten, in geregelde vaart tusschen Nederlandsche en Fransche havens, voortaan niet meer zullen gehouden zijn een renversaal van het Nederlandsch paspoort over te leggen, mits het manifest, waaruit blijkt dat de goederen uit Nederland afkomstig zijn, door de Nederlandsche beambten der in- en uitgaande regten geviseerd zij, en behoudens de verpligting om voor zoodanige Nederlandsche voortbrengselen, welke aan een verminderd regt zijn onderworpen, bewijzen van oorsprong te leveren.

— Z. Exc. de minister van justitie heeft bij circulaire van 3 augustus ll. de heeren procureurs-generaal bij den hoogen raad en de provinciale geregtshoven, de officieren van justitie bij de arrondissements-regtbanken, kantonregters, directeuren en commissarissen van policie aangeschreven, een wakend oog te houden op het clandestien vervoeren van brieven, en die ambtenaren aangemaand aan die surveillance hunne ernstige krachten te wijden.

— Z. Exc. de minister van binnenlandsche zaken, in ervaring gekomen zijnde, dat bij sommige banken van leening grove misbruiken plaats hebben, daarin bestaande, dat voor het beleenen of lossen van panden op buitengewone uren en voor de toezegging van eene bijzondere zorg voor laken of andere goederen eenige centen gevorderd of aangenomen worden, heeft de gewestelijke besturen aangeschreven, hiertegen met alle zorgvuldigheid te waken.

— Op verlangen van het departement van marine heeft dat van oorlog, aangezien het korps mariniers thans weder onvoltallig is, den vrijwilligen overgang van miliciens bij hetzelve weder opengesteld.

— Naar men verneemt zijn bij het ministerie van binnenlandsche zaken twee hoofdambtenaren aangesteld, en is bij dat departement ook benoemd tot adjunct-commies, de onder het ministerie *de Kempenaar* ontslagen heer *J. Tideman*, destijds adjunct-redacteur van de *Staats-Courant*.

— Men verneemt dat de heer *J. H. Lintz*, tot dusverre boekhouder bij 's konings thesaurie, door H. K. H. mevrouw de prinses *Marianne* der Nederlanden benoemd is tot administrateur der eigendommen van H. K. H.

— Volgens de *Amsterdamsche Courant* heeft de heer mr. *A. J. Duymaer van Twist* de verkiezing tot lid van de Tweede Kamer voor het district Steenwijk aangenomen, zoodat voor het kies-district Zwolle eene nieuwe vrije keuze moet plaats hebben.

— De grijze vice-admiraal *de Man* heeft laatstleden zaturdag, op Zr. Ms. fregat PRINS HENDRIK DER NEDERLANDEN, alvorens dat schip den volgenden morgen de reede van den Helder verliet, een bezoek afgelegd. Maandag morgen ten 4½ ure bevond zich genoemd fregat op de hoogte van Scheveningen.

— Naar men verneemt zal Zr. Ms. korvet SUMATRA, kapitein-luitenant ter zee *F. X. R. 't Hooft*, van den Helder naar Vlissingen vertrekken, om zich gereed te maken voor eene reis naar Batavia, ter overbrenging van den nieuw benoemden gouverneur-generaal naar Nederlandsch Indië.

— Blijkens bij het departement van marine ingekomen berigten, is Zr. Ms. fregat DE PRINS VAN ORANJE den 18 julij ll. te Curaçao binnengeloopen, en zoude gemelde bodem den 27 daaraanvolgende dat eiland weder verlaten, ter verdere oefening der equipagie in zee, en vervolgens naar Vlissingen terugkeeren.

— Den 25 junij laatstleden is te Suriname aangekomen Zr. Ms. brik DE HAAI, kapitein-luitenant *W. Steffens*, van Hellevoetsluis.

— De *Noordbrabander* meldt, dat met den 15 dezer reeds een gedeelte der kweekelingen van het koninklijk instituut der marine te Medemblik in het gebouw der koninklijke militaire akademie te Breda is aangekomen.

In den *Courrier Batave* leest men een brief dato 20 augustus jl., van *Ledru-Rollin*, namens de Europesche democratische hoofdcommissie te Londen, aan den redacteur van den *Courrier*, *van Bevervoorde*, welke aan genoemde hoofdcommissie, onder toezending van eenige nommers van zijn blad, aangeboden had in betrekking met haar te treden. De beruchte Fransche volksleider antwoordt, dat hij dit aanbod gaarne aanneemt; dat hij de pogingen van *van Bevervoorde*, om de republikeinsche beginsels in Nederland aan te wakkeren, toejuicht; dat echter, tot bevordering van de zaak der democratie in Europa, geld noodig is; dat volken, zoo als het Nederlandsche, wier welvaart door geene revolutie geleden heeft, de volken, die zich om de wille der vrijheid aan de schaden der omwenteling hebben blootgesteld, moeten tegemoetkomen, waarom hij door tusschenkomst van *van Bevervoorde* geldelijke bijdragen van de „Bataafsche democraten" wenscht te ontvangen.

Men schrijft uit *'s Gravenhage* 4 september:

„De officiële benoeming van den heer *Bruce*, tot gouverneur-generaal van Neêrlands Indië, is tot heden nog niet geteekend. Men twijfelt echter niet of dit zal spoedig geschieden.

„Bij de eergisteren morgen gehouden vergadering van het comité van defensie, presideerde Z. K. H. prins *Frederik*.

„Naar men verneemt zal den 20 dezer eene plegtige rouw-loge gehouden worden van *l'Union Royale* in deze residentie, ter eere van de nagedachtenis van wijlen den achtbaren regerenden meester derzelve, den heer *Vewey-Méjan*.

„Ook verneemt men, dat de overledene aan de loge alhier vermaakt heeft zijne uitgebreide en belangrijke maçonieke bibliotheek.

— H. K. H. mevrouw de prinses *Marianne* der Nederlanden is, van haar uitstapje naar Aken, op haar buitenverblijf bij Voorburg teruggekeerd.

Men schrijft uit *Utrecht*, „De ongehoorde en plotselinge handeling in het ontslag van onzen zeer geachten gouverneur heeft hier algemeene afkeuring en deelneming verwekt, en men prijst zeer het waardig gedrag door dien bewindsman bij deze gelegenheid gehouden. Als bewijs van hoogachting en vriendschap is dan ook, bij het nederleggen zijner ambtsbetrekking, door heeren gedeputeerde Staten en den griffier, aan Zijn HEdg., met eene hartelijke toespraak door het oudste lid van dit collegie, een fraai bewerkten zilveren inktpot tot aandenken vereerd."

Buitenlandsche Tijdingen.

Engeland. — *Londen* 2 *september*. De ter aarde bestelling van *Louis Philippe*, in de kapel te Weybridge, in het graafschap Surrey, had heden morgen plaats. Eene menigte Franschen, waaronder velen die zich door geboorte of talenten onderscheiden, had zich te Claremont vereenigd, om die sombere plegtigheid bij te wonen. Onder hen merkte men den hertog *de Montmorency*, graaf *d'Haudetot*, de generaals *de Berthois*, *Dumas* en *de Charbonnes*, en graaf *Friant* op, aan welke de onderscheiding te beurt viel van slippendragers te wezen. De groot-rouwdragers waren de graaf van Parijs, de hertog van Nemours, de prins de Joinville en de hertog van Aumale. De koningin, de hertogin va Nemours en andere leden der koninklijke familie waren in de kapel tegenwoordig. Voor de ter aarde bestelling werd eene stille mis gelezen en de kist vervolgens in den kelder nedergelaten, die terstond daarna verzegeld is, waarna de stoet naar Claremont terugkeerde.

De kist, die het stoffelijk overschot des vorsten bevat, heeft het volgend eenvoudig opschrift, in de Fransche taal: „*Louis Philippe, de koning der Franschen. Geboren te Parijs, den 6 october 1773; gestorven te Claremont, graafschap Surrey, Engeland, den 26 augustus 1850.*"

Men schat het successieregt, door de familie Orleans, ten gevolge van het overlijden van *Louis Philippe* te betalen, op ongeveer viermaal honderdduizend ponden sterling. De gedenkschriften des voormaligen konings mogen niet dan na verloop van tien jaren openbaar gemaakt worden, omdat zij eenige bijzonderheden bevatten, wier publiekmaking zekere aanzienlijke familien zeer zou hinderen.

Duitschland. — Uit *Frankfort* wordt onder dagteekening van den 2 dezer aan de *Kölnische Zeitung* het volgende gemeld:

„Indien er iets van veel belang in den weg gekomen is, dan bekt Duitschland thans weder eene bondsvergadering. Zaturdag morgen is eene voorbereidende zitting gehouden. Weinige uren later, nadat een courier uit Weenen bij den voorzittenden Oostenrijkschen gezant aangekomen was, werd in allerijl eene tweede vergadering bijeengeroepen. Heden morgen eindelijk, op den voor de opening bepaalden dag, heeft men dezelfde elf personen, welke tot hiertoe het plenum uitgemaakt hebben, zich naar het paleis van Thurn en Taxis zien begeven, ten einde zich als eengeren raad te constitueren. Omtrent hetgeen in die vergadering geschied is, heeft men nog niets met zekerheid vernomen."

Hamburg 1 *september*. Bij het Sleeswijk-Holsteinsch leger begint de langdurige rust weder voor meerdere beweging plaats te maken. Zaturdag morgen rukte de linkervleugel uit, ontmoette de Denen bij Sorgbrügge en maakte vijf en dertig gevangenen. De Holsteinsche jagers hebben twee dooden en vijf gekwetsten. Die regtervleugel werd Eckernförde door de Denen verlaten. Daar deze terugtrokken keerden ook de Sleeswijk-Holsteiners naar hunne kantonnementen terug. Men zag weldra meer gewigtige gevechten te gemoet. Verscheidene nieuwe officieren, waaronder de Nassausche eerste luitenant *von Breitenbach*, zwager van *von der Tan* en *von Gagern*, en vele vrijwilligers, waren aangekomen.

Laatstleden vrijdag middag zag men een groot aantal Russische oorlogschepen voor de Kielerhaven; sommige daarvan zeilden weder weg, maar andere schijnen daar post te willen vatten, zoodat daar thans acht oorlogschepen dier natie en een Deensch fregat eene linie vormen. Men verwachtte een aanval der Denen op Frederikshaven.

Italie. — Het *Journal de Rome* van 24 augustus meldt, dat de Sardinische gezant *Pinelli* aldaar, aan het hoofd eener talrijke deputatie, aankwam. De nieuwe organisatie der Kerkelijke Staten zag men nu spoedig te gemoet.

— De courant van Genua verzekert, dat door Engeland, even als door Oostenrijk, aan het pauselijk gouvernement eene nota is gerigt om te protesteren tegen het systema van reactie, dat tot heden zoo stijfhoofdig wordt vastgehouden.

Frankrijk. — *Parijs* 2 *september*. Heden morgen was er groote ministerraad. Er werd gehandeld over de binnen- en buitenlandsche staatkunde, en het verschil daarover kon wel leiden tot een crisis. De heeren *Baroche* en *d'Hautpoul* weigeren een staatkundig pad in te slaan, dat zich van hun vroegeren weg te ver zou verwijderen.

De verbanningswet tegen de beide takken der Bourbons zal men ook ter sprake. Men beweert dat men intrekking daarvan, door de wetgevende vergadering, den president niet welgevallig zou zijn.

— Men zegt dat de heer *Michel Chevallier*, secretaris-generaal van den president, zou vervangen worden door den heer *Romieu*, oud prefect.

— Het comité voor de vrijheid van onderwijs, aan welks hoofd staan, de aartsbisschop van Parijs, de bisschop *van Langres*, de oud-minister *Falloux* enz., vraagt dringend ondersteuning voor de partikuliere inrigtingen van onderwijs, die zich zulk een bijstand waardig maakten.

— De sluimerende staatkunde begint te herleven, zoo wel onder de hoogere als lagere standen der republiek. Het is vooral de societeit *Dix Décembre*, wier leden alle ijverige Bonapartisten zijn, die haar wakker maakt, doch hoogstwaarschijnlijk niet tot genoegen dier partij.

— De generaal *Changarnier* verbood aan de officieren en onder-officieren van het Parijsche garnizoen, deel te nemen aan eene inteekening voor een banket, te geven aan den president. Die order verwekt natuurlijk veel sensatie.

— Het document, door den aartsbisschop van Parijs bekend gemaakt, ten aanzien van het schrijven en lezen van geschriften en dagbladen, die kerkelijke aangelegenheden behandelen, wordt druk besproken en vooral de vermaning ten dien opzigte aan het blad *l'Univers* gerigt. Dit blad werd als het hoofdorgaan der R. C. geestelijkheid beschouwd. De redactie daarvan zal hare zaak voor den pauselijken stoel brengen, doch inmiddels den wil des prelaats, als haar geestelijk hoofd, eerbiedigen, en geene kerkelijke zaken behandelen.

Parijs 3 *september*. De president is heden naar Cherburg vertrokken; wijselijk heeft hij, door incognito den spoortrein naar Rouaan te nemen, zich weten te onttrekken, zoowel aan de toejuiching van de partij *Dix Décembre*, als aan de demagogische manifestatien.

Den dag voor zijn vertrek heeft de president het museum der marine in oogenschouw genomen; hij was daarbij vergezeld door een officier, die hem de noodige uitlegging en technische verklaring gaf in dit vak van wetenschap. — De prinses *Mathilde*, nicht van den president, zal mede naar Cherburg vertrekken om er het groot bal bij te wonen, dat die stad voornemens is te geven.

— Al de geruchten van wijziging in het ministerie zijn weder verdwenen. Het *Bulletin de Paris*, dat ze het eerst in omloop bragt, verklaart thans zelf dat, ten gevolge van een kabinetsraad, voor het vertrek van den president gehouden, en waarbij al de ministers tegenwoordig waren, men overeengekomen is om alle verandering uit te stellen. De heer *Baroche*, die men als de meest bedreigde persoon noemde, vergezelt den president.

— Zoo veel bekend is hebben thans vijf-en-twintig algemeene departementsraden zich voor de herziening der staatsregeling verklaard; vele echter met inachtneming van den vorm en den tijd door de constitutie zelve bepaald.

— Men schrijft uit Londen, dat de lords der admiraliteit zich met het stoomschip *Black-Eagle* naar Cherburg zullen

begeven, en gedurende den tijd van het bezoek hun verblijf aan boord zullen houden.

— Men spreekt over de benoeming van een commissaris-generaal voor Algerie; eene menigte candidaten bevinden zich reeds op de lijst voor die betrekking.

— Op de beurs neemt men eenige verbetering waar.

Belgie. — *Brussel* 3 *september.* Gisteren is in de kerk te Laeken eene plegtige lijkdienst gevierd voor wijlen koning *Louis Philippe.* Ondanks hare ongesteldheid, die voor eene uitterende ziekte doet vreezen, heeft H. M. de koningin deze godsdienstoefening bijgewoond. Al de ministers en vele aanzienlijke personen zijn daarbij tegenwoordig geweest. Onder de aanwezigen heeft men een persoon opgemerkt, welke de uniform droeg van de Parijsche nationale garde; maar niemand van de Fransche legatie.

Men is hier te lande van oordeel, dat het overlijden van den genoemden vorst eenigen invloed zal hebben op de werking der verschillende partijen, in welke Frankrijk thans verdeeld is, en dat men derhalve niet te veel staat moet maken op de voortduring van de rust en de kalmte, welke thans daar te lande worden genoten.

Zeetijdingen.

VLISSINGEN den 6 *september.* Voor Antwerpen bestemd zijn alhier ter reede gekomen: *Anna Catharina*, Gulk, van Stockholm, met teer; *Fritzoe*, Johnson, van Larwig, met hout.

Voor deze stad: *Sine Nomine*, H. Meuldijk, van Sunderland, met steenkolen.

Van Antwerpen zijn de Schelde afgekomen en van onze reede naar zee gezeild: *Courier*, Havighorst, naar Livorno; *Windhond*, Gress, naar Rio-Janeiro; *Fenelon*, Barkenteyn, naar Genua, en *Argus*, Houssage, naar Havre, alle met lading; *Packet*, Sattez, naar Rio-Janeiro; *Petronelle*, Hornborstel, naar de Havanna; *Auguste*, Waldack, naar Alexandrie, en *Oscar*, Svenson, naar Konstantinopel, alle vier met ballast; *Sarah Haud*, Nickels, met 90 landverhuizers en *Fanny*, Schottey, met stukgoederen en 56 landverhuizers, beide naar Nieuw-York.

GRAANMARKT. — *Middelburg* 5 *September.*

Bij meer aanvoer dan in de laatste weken, was er heden niet veel kooplust, zoodat in den graanhandel weinig omging, en de tarwe den prijs der vorige week niet kon halen, maar ruim 30 cts. minder betaald werd. De zaairogge was in een doen, maar de rogge voor consumtie 20 cts. lager. Garst, die bij voortduring nog weinig aan de markt komt, is daarentegen 30 cts. per mud hooger geplaatst. Walchersche witteboonen bleven in een doen met kleinen handel. De nieuwe bruineboonen waren mooi, glansrijk en goed droog; om het nieuwtje zijn daarvan eenige partijtjes genomen. Walchersche paardeboonen 25 cts. gedaald. Groene erwten weinig begeerd en mede 25 cts. in prijs verminderd. Boekweit bleef zonder handel, en koolzaad als voren, met [illegible]. De prijzen der oliën zijn niet veranderd.

MIDDELPRIJZEN *der* **OBJECTEN** *van* **MARKT** *binnen de Stad* **MIDDELBURG**, *op den* 5 *September* 1850.

	per Ned. Mudde		per Ned. Mudde
Tarwe	f 8 , 25	Boekweit	f 5 , 75
Rogge	— 5 , 60	Witteboonen	— 7 , 75
(tot regeling der Broodzetting)		Groene Erwten	— 8 , 25
		Aardappelen	— – , —
Gerst	f 4 , 70		per Ned. Pond
Haver	— – , —	Versche Boter	f — , 66

Zetting van het **BROOD**, *voor het tijdvak loopende van den* 9 *tot den* 15 *September* 1850.

(per Nederlandsch Pond)

Fijn Tarwenbrood	$18\frac{1}{2}$ cts	Roggenbrood	11 cts.
Grof Tarwebrood	$16\frac{1}{2}$ —	Masteluinbrood	14 —

Prijs-courant van Effecten.

Amsterdam, den 3 *September* 1850.

$2\frac{1}{2}$ pcts. Werk. Schuld	$57\frac{1}{16}$ à —	Rusland, *Hope & Co.*	$105\frac{3}{8}$ - $105\frac{1}{2}$
3 » dito dito	$68\frac{1}{4}$ - —	—— Leening 1828/29.	$105\frac{3}{8}$ - $105\frac{5}{8}$
4 » dito dito	$88\frac{5}{8}$ - $88\frac{3}{4}$	—— Idem 1831/33.	$96\frac{1}{4}$ - —
Amortisatie-Syndic.	— - —	—— Idem 1840.	$89\frac{1}{8}$ - $89\frac{1}{4}$
—— $3\frac{1}{2}$ pct.	— - —	Spanje, *Ardoin*	$12\frac{11}{16}$ - $12\frac{7}{8}$
Handel-Maatschappij	$170\frac{1}{2}$ - —	—— Coupons	$9\frac{3}{16}$ - $9\frac{1}{4}$
Aand. Holl. Spoorweg	$62\frac{1}{2}$ - —	Portugal 4 pct.	$37\frac{3}{16}$ - $37\frac{1}{4}$
Rijns Spoorweg	$91\frac{1}{2}$ - —	Oostenrijk, *Goll. & C.*	— - —
Oost-Ind. Leen. 4 pct.	$87\frac{1}{16}$ - —	—— 4 pct.	— - —
Fransche 3 pct.	$54\frac{3}{16}$ - $54\frac{1}{4}$	—— Metaliek	$78\frac{3}{4}$ - 79
Dito 5 pct.	— - —	Pruissen, 1832. f	— - —
Napelsche certificaten	— - —	Denemarken N. Lond.	$101\frac{3}{8}$ - —

Ingezonden Stukken.

Aan de Kiesbevoegden in Walcheren.

De ondergeteekende vertrouwt, zich aan geene aanmatiging schuldig te maken, indien hij de *mogelijkheid* veronderstelt, dat bij de op handen zijnde herstemming, tot benoeming van vier Leden voor de Provinciale Staten van Zeeland, de keus zich ook op hem zal vestigen, waarvan eene benoeming tot die hoogst vereerende en gedurende één jaar door hem bekleede betrekking het gevolg kon wezen, terwijl hij zich heeft voorgenomen dezelve niet andermaal te aanvaarden. Het is om de gezegde reden dat de ondergeteekende aan de Kiesbevoegden in Walcheren beleefdelijk verzoekt, bij de bedoelde herstemming zijn persoon niet in aanmerking te nemen.

Middelburg 6 September 1850.

ABRAHAM VAN DEN BROECKE Jz.

AAN DE REDACTIE DER MIDDELBURGSCHE COURANT.

Ter wederlegging van het artikel van den heer S. H. van Diggelen, voorkomende in uwe geachte courant van den 3 september jl., zie ik mij, ofschoon ongaarne, genoodzaakt de discussie tusschen het Bureau en den Heer Mr. F. D. van Dam, zoo als die in onze voorloopige kiesvergadering van den 24 augustus jl. is voorgevallen, te vermelden:

Ik had in het concept-verslag, waarvan de heer *van Diggelen* spreekt, zulks opgenomen, doch op het eenparig oordeel der overige leden van ons Bureau, mij laten overtuigen dat het beter was die discussie zelve, om redenen (die ik thans nog niet opnoemen zal) niet te vermelden, ook wenschte de heer *van Dam* die opneming zelf niet, blijkens een brief, in antwoord op mijn verzoek om in het bezit gesteld te worden van zijne toespraak, die zijn wel-ed. gestr. op schrift had, ten einde daarvan in ons verslag gebruik te maken, den 26 augustus jl., geschreven.

De heer *van Diggelen* maakte, nadat ik mij had laten overtuigen, in potlood eene verandering in de redactie, die ik bij het overschrijven wijzigde, door voor het woord *president*, *bureau* te nemen.

Dit meende ik te *moeten* doen om twee redenen, in de eerste plaats, om dat anders het oogmerk *waarom den inhoud der discussie niet wordt opgenomen dan niet zoude zijn bereikt geworden;* maar ten anderen om dat de discussie *werkelijk het bureau en niet den president personeel betrof.*

Men oordeele:

De heer *van Dam* zeide, na dat hij zich tot candidaat had aangeprezen, in substantie het navolgende tot de aanwezige kiezers:

» *Mistrouwt* de personen die zich aan het hoofd der kiesvergaderingen stellen, en met allerlei linksche middelen stemmen op zich trachten te verkrijgen om gekozen te worden! *Mistrouwt* hun die van kiesvergadering tot kiesvergadering loopen, want zij hebben zichzelven op het oog," enz. enz.

Nadat deze onverwachte toespraak met stilte was aangehoord, heb ik het woord genomen, en te kennen gegeven dat ik namens het *bureau* protesteerde tegen de beleedigingen hetzelve in het algemeen *en mij en den heer Steenkamp*, als de voorloopige kiesvergadering te *Oostburg* hebbende bijgewoond, personeel door den heer *van Dam* aangedaan; vervolgens heb ik gezegd: »» Ik heb mij met de overige »» leden van het bureau verblijd *openlijke* voorloopige kiesvergadering te houden, ten einde te trachten *eenheid van keuze op waardige mannen, geschikt voor de provinciale Staten*, te verkrijgen!

»» Wat *mij* betreft, uit *zuivere beginselen* heb ik mij de zaak der »» verkiezingen *in het belang mijner gewestgenooten aangetrokken*, »» en heb ik mij de niet gering te achten moeite getroost de voorloopige kiesvergaderingen te Oostburg te gaan bijwonen: die bemoeijenis zie ik, tegen mijne verwachting, zoo wel door den heer »» *van Dam*, als door den anonymen schrijver van het in de laatst »» uitgekomene Zeeuwsche courant voorkomend laf artikel, erg mis- »» duid en miskend!

»» *Ik heb mij echter nimmer tot Candidaat opgeworpen*, of willen opwerpen, en van alle de tot heden op mij uitgebragte stemmen, heb ik er geen een gevraagd regtstreeks noch zijdelings, »» veelmin die op slinksche wijze verkregen; dat opkome die kan »» om mij hier te beschamen!

»» *Ik vraag nog geen enkele stem!* die mij niet geschikt vindt of »» geschikt gelooft, moet mij niet stemmen!"""

Dit woord met teekenen van goedkeuring door de vergadering ontvangen zijnde, zeide de heer *van Dam*, niet openlijk, maar voor het bureau verstaanbaar en duidelijk: *dat hij niets personeels gezegd of gemeend had.*

Het publiek moge nu onpartijdig oordeelen over de volgende punten:

1. Of het *Bureau* dan wel de *President*, personeel door den heer *van Dam* is aangevallen!
2. Of de heer *van Diggelen* niet verstandiger had gehandeld om in de zaak te berusten; de heeren *Steenkamp* en dr. *Janssen*, mede leden van het bureau, vonden toch de redactie, zoo als dezelve gebleven is, goed!
3. Of de zaak en het feit der moeite wel waardig zijn dat men er zich over *verontwaardigt* en boos maakt.

In het vertrouwen, dat de Redactie deze regelen in hare Courant zal gelieven op te nemen, heb ik de eer met de meeste hoogachting mij te noemen

Axel, 4 September 1850.

Haar WEd. Dv. Dienaar,
M. H. TELCHUYS.

Advertentien.

MIDDELBURG, 4 September 1850.

Getrouwd:

M. POUWELSEN
en
E. M. BEYDALS.

MIDDELBURG den 4 September 1850.

Heden overleed, in den ouderdom van negen maanden, KAROLINA SUSANNA, geliefd Dochtertje van G. M. TAMSON en K. G. TAMSON (FREDERIKS).

Eenige kennisgeving.

De ondergeteekende, **RIJKS VEE-ARTS**, maakt aan zijne geëerde Stad- en Landgenooten bekend, dat hij alzoo bij Ministeriele Resolutie van den 12 Augustus 1850 als definitieve Rijks Vee-Arts is benoemd te *Middelburg*, en alsnu woonachtig is op den Seisdam.

J. P. J. DRONKERS.

Aan het Kantoor van den gekwalificeerden Collecteur der Nederlandsche Staats-Loterij (*Langendelft* B. 130) zijn voor de 212de Loterij te bekomen HEELE en GEDEELTEN van LOTEN, in Koop en Huur, volgens prijs-courant. — De trekking begint Maandag 16 September 1850.

De ondergeteekende geeft aan zijne geëerde Begunstigers kennis, dat bij hem te bekomen zijn alle soorten van RIETMATTEN, tot civile prijzen. Heeft ook ontvangen nieuwe **KNOFLOOK** en **CHALOTTE.**

J. WASCH,
Tuinzaad-Verkooper, Langendelft, B. 155.

H. J. DE WAARDT FELTEN, lange Noordstraat, heeft voor het eerst van dit jaar weder voorhanden, Nieuwe Gemarineerde **PEKELHARING**, en heeft dezelve mede verkrijgbaar gesteld te VLISSINGEN, bij den Heer *C. Muller*, in de Kerkstraat.

VERKOOPING

aan de *Bank van Leening* te **VLISSINGEN**, op Donderdag den 13 September 1850, van alle openstaande PANDEN, over de maanden April, Mei en Junij 1849.

Daags te voren, van des namiddags 2 tot 4 ure, voor een ieder te zien.

PUBLIEKE VERKOOPING,

op Woensdag 25 September 1850, des voormiddags ten 11 ure, in de Stad GOES, in het Logement *de Oude Zoutkeet*, bewoond door den Heer *C. de Jonge*, ten overstaan van den Notaris *J. G. Risseeuw*, residerende te Goes, van de **AMBACHTSHEERLIJKHEID** VAN **WEMELDINGE**, met alle Ambachtsregten, Gevolgen, Jagt, Visscherij, Chijnsen, Erfpachten, Dijken, Wei- en Bouwland, Beplantingen, Tienden enz., zullende ook in 5 Perceelen geveild worden.

Informatien te bekomen bij den Wel-Edelen Heer Mr. *J. L. H. Liebert*, Procureur te Goes, en ten Kantore van gemelden Notaris.

Men zal op Woensdag den 2 October 1850, na bekomene autorisatie, publiek presenteren te verkoopen de **HOFSTEDE**, genaamd *RAVESTEIJN*, met de nombre van 31 Bunders 97 Roeden 30 Ellen LANDS, staande en gelegen onder de Gemeente van *Grijpskerke*; [illegible]

UIT DE HAND TE KOOP:

eene zeer florisante en welbeklante **BROODBAKKERIJ**, staande op een welvarend Dorp in *Zuidbeveland*; te bevragen ten Kantore van Mr. *P. J. A. van Dam*, te GOES.

Nieuwe uitvinding.

VERBETERDE DAGUERREOTYPE PORTRETTEN welke blijven staan houden, **GROEPERINGEN** waarvan jeugdige Kinderen profiteren kunnen.

De Heer ***HENRI PRONK*** heeft de eer te berigten, uiterlijk tot en met 15 dezer alhier te verblijven, en vermeent hiermede aan de nog vele aanvragen te voldoen.

VLISSINGEN: *Hotel de Commerce.* MIDDELBURG: *Nederlandsch Logement.*

STEMPEL-INKT EN BLIKKEN STEMPELDOOZEN

voor Kantoor- en ander gebruik, extra fijn en deugdzaam, uit eene Fabriek waarin men na tienjarige ondervinding deze Inkt tot de goede eigenschappen gebragt heeft die hij thans bezit. Dezelve zijn te bekomen tot de navolgende prijzen: INKT, *blaauwe*, in flesch *f* 1; *roode* in dito *f* 1; *zwarte* in dito *f* –, 60. STEMPELDOOZEN, met Laken en elastieke Kussens, van *f* – , 80 *f* 1, 20. — Het Depôt is te Middelburg, in den Boekwinkel van DE GEBROEDERS ABRAHAMS, en te Vlissingen bij P. C. VERHOEFF.

HOORN-MUZIEK

in de UITSPANNING ***DE ZWAAN***, des Zondags middags van 12 tot 2 ure, zoo lang het weder gunstig blijft.

STOOMJAGTEN.

varende in het Beurtveer tusschen de Steden

Middelburg, Rotterdam

en op alle daar tusschen gelegen Plaatsen.

SEPTEMBER 1850.

VAN MIDDELBURG:			*VAN ROTTERDAM:*		
Zaturdag 7,	's morg.	$11\frac{1}{2}$ ure	Zaturdag 7,	's morg.	6 ure
Zondag 8,	's midd.	12 —	Zondag 8,	——	$6\frac{1}{2}$ —
*Dingsdag 10,	's morg.	4 —	Dingsdag 10,	——	$7\frac{1}{2}$ —
*Woensd. 11,	——	4 —	Woensd. 11,	——	8 —
Donderd. 12,	——	4 —	Donderd. 12,	——	$9\frac{1}{2}$ —
Vrijdag 13,	——	4 —	Vrijdag 13,	——	10 —
Zaturdag 14,	——	$4\frac{1}{2}$ —	Zaturdag 14,	——	$10\frac{1}{2}$ —
Zondag 15,	——	6 —	Zondag 15,	's midd.	12 —

☞ De AFVAART-LIJSTJES voor *Augustus* en *September* zijn gedrukt en voorhanden in de Boekwinkels van de Weduwe *C. Jonghindt & Zoon* en de *Gebroeders Abrahams.*

Boekbeschouwing.

Over den verbouw en de bereiding der MEEKRAP *in het Departement van* Vaucluse, *in verband met de* MEEKRAPTEELT *in* Zeeland; *door* I. G. J. VAN DEN BOSCH, *Lid der Zeeuwsche Commissie van Landbouw en van onderscheidene Binnen- en Buitenlandsche Genootschappen. Uitgegeven door de Commissie van Landbouw in Zeeland. Middelburg bij* U. F. Auer.

Het is overbekend dat de meekrapteelt een der oudste, en voor sommige streken der provincie een der gewigtigste takken van den Zeeuwsche landbouw uitmaakt. DE KANTER, in zijn werk: *Teling en bereiding der Meekrap*, deelt mede dat reeds in 1537 door baillluw, burgemeesters en schepenen der stad Romerswaal, eene keur gemaakt is op het reeden der meekrap aldaar; terwijl in de *Kronyk van Zeeland*, van REYGERSBERGH, welke voor het eerst in 1551 te Antwerpen uitkwam, van de meeplanting als van eene sedert lang bekende zaak gewag wordt gemaakt.

Wat de belangrijkheid van dezen tak van landbouw, zoo wel in het algemeen, als in het bijzonder met betrekking tot den Zeeuwschen arbeidsman, aangaat, zal het genoeg zijn te herinneren, dat de productie van meekrap in Zeeland, hoewel zeer verschillend in verschillende jaren, blijkens de opgaven van den geachten landhuishoudkundige, wiens werk wij wenschen te beschouwen, van 1819—1848, heeft bedragen 213,346 vaten (bereide meekrap van 500 Ned. ℔. ieder) en dus gemiddeld jaarlijks 7111½ vat. Den gemiddelden prijs der Zeeuwsche meekrap over deze dertig jaren genomen, ad *f* 25 per 50 Ned. ℔, blijkt het, dat deze teelt gemiddeld jaarlijks eene waarde van *f* 1,777,750 afwerpt, waarvan een zeer groot deel door den arbeidsman wordt genoten, en zulks gewoonlijk dan, wanneer het overige veldwerk is afgeloopen, en er zonder het planten of delven der meê, gebrek aan velderbeid zou zijn.

Niet zoo algemeen bekend schijnt het te zijn, dat deze rijke bron van volkswelvaart dreigt op te droogen, en dat de meêcultuur, voor onze provincie, geheel verloren zal gaan, ten gevolge van het langzamerhand maar onvermijdelijk verloopen van den meêhandel, zoo wij bij het oude willen blijven en niet zoo spoedig mogelijk overgaan tot wegneming der oorzaken, die ons in dien handel de mededinging met de Franschen onmogelijk en het Zeeuwsche fabrikaat thans reeds bijna onverkoopbaar maken.

De voornaamste oorzaak die ons de vroeger volstrekt onbekende mededinging der vreemden in het meekrap-fabrikaat onmogelijk maakt, is gelegen in onze wijze van bereiding van de wortelen der meêplant tot verw- of kleurstof. Men weet, dat de Zeeuwsche meêplanter het voortbrengsel van zijnen grond in de zoogenaamde stoven tot meekrap laat be-

zelden, alwaar het, na kunstmatig gedroogd, van aarde gezuiverd en gestampt te zijn, in vaten wordt gepakt, geschikt en gereed, om aldus als verwstof in den handel te worden gebragt. Zoo lang wij als het ware den alleenhandel van dit artikel en met geene mededinging te kampen hadden, moest natuurlijk de naar den tegenwoordigen stand der wetenschap zeer onvolmaakte wijze van bereiding der meekrap zich weinig of niet doen gevoelen. Men wist dat men uit een zeker getal ponden meewortel, gemiddeld een zeker getal ponden meekrap verkreeg, en men dacht er weinig over na, of niet misschien door eene andere dan de nu reeds eeuwen oude bereidingswijs, hetzij beter hetzij overvloediger fabrikaat te verkrijgen zoude zijn. Men dacht naauwelijks aan de mogelijkheid daarvan; te minder, daar wij als éénige voortbrengers van dat artikel, hetwelk steeds gezocht was en aftrek had, het meestmogelijk vertrouwen stelden in de kunde der zoogenaamde droogers, wier bijzondere kennis van de bereiding der meekrap, bij overlevering, van het eene tot het andere geslacht, overgaat, en welke lang een soort van geheim of bijzondere kunst werd geacht, die men moeijelijk elders zou kunnen overbrengen of aantreffen.

Desniettemin heeft het, ten gevolge van klagten over vervalsching of mindere qualiteit, die zich van tijd tot tijd deden hooren, niet ontbroken aan keuren, placaten en verordeningen van hooger hand, waarbij men de wijze van bereiding der meekrap voorschreef, ten einde, zoo men meende, de roem van dat fabrikaat op de binnen- en buitenlandsche markt zoude worden gehandhaafd.

Het lust ons niet de lijst dier verordeningen op te maken en mede te deelen. Het tijdperk van reglementering dezer nijverheid ligt gelukkig achter ons en zal, vertrouwen wij, nooit weerkomen. De geschiedenis der meecultuur en handel, heeft op nieuw bewezen hoe weinig *op den duur*, de beschermende werking van den Staat op de nijverheid ten goede vermag; want niettegenstaande de zorg, die opvolgende regeringen sedert eeuwen genomen hebben, tot instandhouding van de deugdelijkheid van het fabrikaat, heeft sedert de laatste jaren de mededinging der Franschen, den afzet van het onze zoo zeer benadeeld, en begint zij ons product in die mate van de wereldmarkt te verdringen, dat de ondergang van dien belangrijken tak van nijverheid voor ons onvermijdelijk schijnt, zoo wij geene pogingen aanwenden om die mededinging, zoo al niet te overwinnen, althans uit te houden.

Bij koninklijk besluit van 21 januarij 1845 (*Staatsblad* no. 5), zijn de bestaande verordeningen op de bereiding en den handel van meekrap gelukkiglijk ingetrokken en buiten werking gesteld. Op die verordeningen is toepasselijk wat onze welbekende landgenoot, de staatsman PIETER DE LA COURT, twee eeuwen geleden, van de lakenhallen zeide: „ Hallen op te „ rigten en door gestelde gouverneurs te willen bepalen of „ ook wel door placaten van de Staten, hoe de waren zullen moeten worden gemaakt die wij buiten 's lands verkoopen moeten, is al zoo schadelijk als bespottelijk, want „ het presupposeert eene zeer belagchelijke zaak, namelijk „ dat de vreemde koopers van ons zullen moeten koopen „ zoodanige manufacturen, als het ons zal lusten te maken. „ Daar ter contrarie zeer waarachtig is, dat de makers het „ regte doel hebben getroffen, als zij, den koopers met hunne „ manufacturen behagen kunnende, het meeste profijt doen."

De intrekking van het koninklijk besluit van 28 october 1819 (*Staatsblad* no. 54), en van de verdere koninklijke besluiten, verordeningen en instructien in zake van de bereiding en den handel van meekrap, waarin men tot nu toe een waarborg had meenen te vinden voor de deugdelijkheid van het Zeeuwsch meekrapfabrikaat, moest natuurlijk, zoo al niet de algemeene bezorgdheid, althans de aandacht van de deskundigen en belanghebbenden doen vestigen op de mogelijke gevolgen van dien maatregel, ten opzigte van onzen meehandel.

De algemeene vergadering onzer *Maatschappij tot bevordering van landbouw en veeteelt*, welke in junij 1845 te *Goes* gehouden werd, droeg aan eene commissie uit haar midden op: het onderzoek naar de middelen welke zouden kunnen worden aangewezen tot aanmoediging der cultuur en de verbetering der bereiding van de Zeeuwsche meekrap, ten einde den roem van dit belangrijk fabrikaat van Zeelands nijverheid tegen vreemde mededinging te waarborgen.

Onze commissie schijnt, onzes inziens teregt, begrepen te hebben, dat de groote moeijelijkheid om met ons fabrikaat tegen het vreemde te concurreren, voornamelijk gelegen was in de minder doelmatige en verouderde wijze van bereiding der meekrap. Immers in haar rapport, hetwelk zij in de volgende algemeene vergadering der maatschappij, te Zierikzee, bij monde van haren voorzitter, den heer J. FRANSEN VAN DE PUTTE uitbragt, komt niets voor wat als middel zou kunnen strekken tot aanmoediging der meeteelt, maar het geeft verslag van de veelvuldige en loffelijke pogingen door haar aangewend tot onderzoek en invoering hier te lande van de middelen ter verbetering der bereidingswijze van den meekrap.

Bij haar in vele opzigten belangrijk verslag, constateerde zij als een feit, dat door de verouderde wijze van bereiding in Zeeland, 12 pct. of meer op de wigt, en 15 pct. of meer op de waarde, dat is 27 à 28 pct. van het harde goed verloren gaat, (in vergelijking van de Fransche bereidingswijze) en dat bovendien de kosten van bereiding in Zeeland $\frac{2}{3}$ hooger dan in Frankrijk te staan komen. Zij had zich in betrekking gesteld tot de heeren VERPLANCKE te Gend, die te Drongen (in Vlaanderen) eene stoomfabriek voor de mechanische bereiding der meekrap in werking hadden, en op het tijdstip van het onderzoek der commissie van voornemen waren om, in het 4de district van Zeeland, eene stoomstoof op te rigten.

Nadat aan de commissie bij persoonlijk onderzoek en proefneming in de fabriek van de heeren VERPLANCKE te Drongen gebleken was: *a.* dat aldaar eene meer zuivere en tevens meer productive bereiding der mee verkregen werd; *b.* dat de verkregene meekrap van betere en meer gelijksoortige kwaliteit was; *c.* dat zij eene hoogere waarde in den handel had, als door de verbruikers meer gezocht zijnde, en *d.* dat de kosten aanzienlijk minder en de voordeelen der bereiding veel grooter waren dan in Zeeland, (alle welke uitkomsten nader in het verslag met bewijzen gestaafd worden) heeft zij met genoemde heeren eene voorloopige overeenkomst aangegaan, volgens welke die heeren hunne industrie zouden dienstbaar maken aan de belangen der Zeeuwsche meeplanters, waarom zij adviseerde om door of van wege de maatschappij, onder goedkeuring en bescherming der hoogelands en gewestelijke autoriteiten, eene vennootschap te doen oprigten, tot invoering (met octrooi) eener verbeterde wijze van bereiding der meekrap in Zeeland, en de deswege met de heeren VERPLANCKE voorloopig aangegane overeenkomst te ratificeren. Maar ofschoon de vergadering zich met de zienswijze der commissie heeft vereenigd, blijkens haar besluit tot het rondzenden van inteekeningsbiljetten tot deelname in zoodanige vennootschap, zoo schijnt echter het resultaat dezer poging onbevredigend te zijn geweest, daar van die oprigting tot heden niets gekomen is.

Onze commissie van landbouw echter, eene commissie die steeds zich beijvert het goede ten nutte van den Zeeuwschen landbouw op te sporen en aan te prijzen, en zich in hare werkzaamheid boven vele andere dergelijke commissien in ons vaderland onderscheidt, heeft deze belangrijke zaak niet uit het oog verloren. Hetzij zij de mindere doelmatigheid van de fabriek der heeren VERPLANCKE erkent, hetzij zij zich door het bovenvermeld rapport niet genoeg ingelicht geacht hebbe, zij heeft aan het gewestelijk bestuur het voorstel gedaan om een lokaal onderzoek naar de Fransche wijze van bereiding der meekrap te doen plaats hebben; en nadat dit bestuur, teregt het gewigt der zaak voor Zeelands welvaart inziende, daartoe het noodig crediet had aangewezen, heeft onze welbekende landhuishoudkundige, de heer J. G. J. VAN DEN BOSCH, zich, op aanzoek der commissie, met die taak belast.

Voorzeker kon de commissie geene betere keuze gedaan hebben. Wie daaraan twijfelen mogt, leze de verhandeling *over den verbouw en de bereiding der meekrap in het departement van Vaucluse* enz. door den geachten schrijver als resultaat zijner bevinding aan de commissie van landbouw aangeboden en door deze bij den drukker U. F. AUER uitgegeven en tegen den zeer matigen prijs van *f* 1 verkrijgbaar gesteld.

Deze zeer belangrijke verhandeling bevat, in het 1ste hoofdstuk, *de geschiedenis van den verbouw der meekrap in Frankrijk.* Men leert daaruit, hoe na het mislukken van herhaalde pogingen, om den verbouw dier onmisbare verwplant in Frankrijk te vestigen, pogingen waarin zelfs de groote COLBERT niet slagen mogt, ofschoon hij eene handleiding over de cultuur en het gebruik der meekrap liet uitgeven, het eindelijk aan eenen Persiaan, met name JEAN ALTHAN, ofschoon eerst na ongeloofelijke inspanning, gelukte de meekrapteelt in Frankrijk het burgerregt te doen verkrijgen. Belangrijk is de door den schrijver hier geleverde geschiedenis van dien man, van de menigvuldige moeijelijkheden en vooroordeelen, die hij heeft moeten overwinnen, en van de ondankbaarheid die het loon was voor de weldaden welke hij in het departement van Vaucluse heeft verspreid.

„ De beschrijving der groote zwarigheden", zegt de schrijver teregt, „ die moesten overwonnen worden, kan vooral „ nuttig zijn in eenen tijd, waarin men ook in ons Vaderland „ de belangrijkheid gevoelt, om nieuwe bronnen van wel„ vaart op te sporen en den bloei van inlandsche, vooral van „ de zoo langdurig verwaarloosde landhuishoudelijke nijverheid, „ te bevorderen."

Wat JEAN ALTHAN tot bereiking van zijn doel geleden en gestreden heeft, hoe hij in kommervolle omstandigheden (in 1774) overleed, hoe na zijn dood de verbouw van meekrap snelle vorderingen gemaakt heeft, zoo dat thans nagenoeg geene Hollandsche meekrap meer in Frankrijk gebruikt wordt, en de Avignonsche op de vreemde markten de voorkeur geniet en de onze van lieverlede verdringt, en eindelijk, welke de gezegende gevolgen van dat alles voor het departement Vaucluse geweest zijn, wordt in dit hoofdstuk op eene belangwekkende wijze medegedeeld „ Zeer zigtbaar" zegt de schrijver „ zijn de gevolgen van dezen buitengewonen voorspoed „ in Vaucluse en aangrenzende departementen. De braak is „ bijna geheel afgeschaft. Te voren onbebouwde en onvruchtbare gronden hebben eene aanzienlijke waarde verkregen. „ De palus-gronden, eertijds verlaten, zijn bevolkt met arbeidzame bewoners, en gemeenten, die uit rampspoed „ geene belastingen in de schatkist bragten, genieten thans al „ de voorregten aan welvaart verbonden. Men begroot de „ som, die jaarlijks de handel door de meekrapteelt in deze „ streken doet vloeijen, op ACHTIEN à TWINTIG MILLIOEN „ francs."

Het *tweede* en *derde* hoofdstuk: *over de eigenschappen en bestanddeelen van den grond tot den verbouw van meekrap in gebruik te Vaucluse*, en: *over de meekrapplant en hare kleurstof* zijn van landhuishoudelijk wetenschappelijken aard, en, naar het ons toeschijnt, rijk in belangrijkheid van inhoud. Wij zouden meenen dat geen Zeeuwsch landbouwer zonder schade onkundig mag blijven van hetgeen daarin over de eigenschappen van den grond en over de meekrapplant zelve wordt medegedeeld, op eene wijze die echt wetenschappelijk en tevens bevattelijk mag genoemd worden. De schrijver is van gevoelen, dat ofschoon de gele soort in Vaucluse minder geacht wordt dan de roode en lichtroode, terwijl in onze noordelijke gewesten niet dan gele soorten gevonden wordt, (hoewel ook bij ons door kunst, of eene verschillende wijze van drooging, een zoogenaamde bloeijende trant verkregen wordt, waarvan het poeder veel rooder is dan van de Fransche roode soort, doch tevens eenen hoogeren warmtegraad en meer tijd dan de blanke vereischt om hare kleurstof af te staan,) wij ons echter daardoor niet behoeven te laten afschrikken, noch aan de Zeeuwsche gele soorten minder deugd en kracht behoeven toe te schrijven dan aan de Fransche ligtroode, dewijl het hem voorkomt dat het klimaat wel invloed uitoefent op het uiterlijk voorkomen van het poeder, maar dat het kleurend vermogen, buitendien van zoovele andere omstandigheden afhankelijk blijft, dat men geene verhouding van waarde tusschen het kleur van het poeder en de kleurstof kan aannemen.

Hetgeen in het *derde* hoofdstuk wordt medegedeeld over de meekrapplant en hare kleurstof, is ontleend aan DECAISNE's *Recherches anatomiques et physiologiques sur la Garance*, een antwoord op de door de Brusselsche Academie in 1836 uitgeschrevene prijsvraag, naar welke verhandeling de schrijver hen verwijst, die eene volledigere en grondigere kennis van dat onderwerp wenschen te erlangen. Men leert uit het door den schrijver medegedeelde, dat de wortel eensdeels meer kleurstof bevat, naar mate hij ouder is; anderdeels, dat de kleurstof van het binnenste gedeelte (het hart) grootere waarde heeft dan die van het celweefsel (het vleesch). De beste soort, die in Frankrijk extra fijn wordt genoemd, en bij ons bekend is onder den naam van *krap*, wordt uit het hart der wortels, dat zorgvuldig van het omringende vleesch gezuiverd is, bereid. De racine of gedroogde wortel van oudere meekrap wordt hooger geschat en duurder betaald dan van jongere; en de Alizari (*) van de Levant, die steeds meerdere waarde heeft dan de in Europa geteelde meê, blijft zeer lang, soms 5 à 6 jaren, in den grond. Hier te lande, zegt de schrijver, is dit wel is waar verschillend, wijl slechts het uiterlijk aanzien van het poeder in aanmerking wordt genomen, en dit veelal minder valt van 3jarige meê dan van 2jarige; het is echter waarschijnlijk dat ook bij ons het poeder der 3jarige meê voor den gebruiker evenzeer de voorkeur verdient boven de 2jarige, als dit in Frankrijk het geval is.

De groene meewortel ondergaat in Frankrijk eene eerste drooging in de lucht, en verliest daarbij gemiddeld 75 pct. van zijn gewigt; hij wordt als racine aan de fabrieken verkocht en ondergaat aldaar bij de tweede kunstmatige drooging nog een verlies van 7 à 8 ten honderd, en zelfs van 10 tot 25 pct., sedert de groote vraag naar de roode en ligtroode soorten de verbouwers heeft uitgelokt, om door eene mindere eerste drooging in de open lucht hun product spoediger verkoopbaar te stellen. Van hoeveel belang de fijnheid van het poeder is blijkt daaruit, dat wanneer het gele sap, 't welk door den geheelen wortel, zoowel in het cel- als vaatweefsel verspreid is, met de buitenlucht in aanraking komt, het eene roode kleur aanneemt. Hoe fijner dus het krap-poeder gemaakt wordt, hoe meer gelegenheid er bestaan zal om ieder gedeelte van het oorspronkelijke gele sap in aanraking met de lucht te brengen, hoe sterker en spoediger de verandering in roode kleurstof te verwachten is, en hoe beter de qualiteit voor den gebruiker zal zijn.

Het poeder, lezen wij ook nog, verbetert zich in de vaten, en dit schijnt tot in het derde jaar toe te nemen. Ofschoon de meê in vaten vast ineen gestampt wordt, zoo blijft er niettemin eene zekere hoeveelheid lucht tusschen de fijne deeltjes van het poeder; deze werkt op de massa en doet haar eindelijk éene gelijkmatige kleur erlangen. Deze werking schijnt bij de meê van Avignon spoediger plaats te hebben dan bij de Zeeuwsche, hetgeen een niet onbelangrijk voordeel uitmaakt, wegens de vroegere bruikbaarheid tot verwen.

Het *vierde* hoofdstuk handelt: *over den verbouw der meekrap en de daaraan verbondene kosten te Vaucluse.* Het is geheel van landhuishoudelijken aard en schijnt ons toe voor iederen meebouwer belangrijk te zijn. Alleen teekenen wij hier daaruit aan, dat de opbrengst van den meebouw in Vaucluse op gemiddeld 3080 Ned. pond. per bunder wordt geschat, gelijkstaande met 2464 Ned. pond. fijne meede, eene opbrengst die, volgens den schrijver ook hier te lande geenszins buitengewoon is. Daarentegen blijkt uit de verschillende hier voorkomende berekeningen van kosten, dat wij op den tegenwoordigen voet vrij wat duurder voortbrengen dan in Frankrijk, welk verschil bij ons alleen kan worden te gemoet gekomen door het verminderen der reedhuur, die volgens den schrijver buiten eenige verhouding met de Fransche onkosten is, een gevolg van onze gebruikelijke bereiding, die in vergelijking met de Fransche, hoog gebrekkig mag genoemd worden. Ofschoon toch de eigenlijke kosten van verbouw in Vaucluse hooger zijn dan in Zeeland, zoo wordt dit voordeel meer dan dubbel opgewogen door de meerdere reedhuur die onze meebouwers betalen. Intusschen is de schrijver van oordeel, dat, zoo men in onze provincie de Fransche handelwijze wilde navolgen, om als planter uitsluitend racine te maken, ten einde deze aan de mee-fabriekanten te verkoopen, het welligt niet onmogelijk zou zijn om, wanneer de meestoven daartoe beter en vollediger ingerigt werden, de reedhuur der racine tot *f* 35 à *f* 30 per 1000 Ned. pond. te verminderen; terwijl die nu circa *f* 75 à *f* 80 per 1000 Ned. pond. bedraagt, en in Frankrijk op niet meerder dan circa *f* 26 te staan komt. Bedenkt men hierbij, dat door middel der Fransche bereidingswijze het verkregen fabrikaat van betere qualiteit is en dus meer handelswaarde bezit, dan is het blijkbaar, dat wij niet te spoedig de Fransche wijze kunnen invoeren, ten einde zoo wel door vermindering der productie-kosten, als door de te verkrijgen betere qualiteit aan de mededinging der Avignonsche meekrap het hoofd te kunnen bieden, en daardoor onzen handel daarin van eenen anders zekeren ondergang te redden.

Het *vijfde* hoofdstuk beschrijft de bereiding der meekrap in Vaucluse.

De op het veld gedroogde meewortel wordt aan de fabrikanten van meekrap verkocht, zoo als wij hierboven reeds zagen. Deze bereiden ze en brengen het fabrikaat (*garance*) in den handel. Dit heeft een zeer groot voordeel boven onze handelwijze en beantwoordt aan het groot staathuishoudkundig beginsel: de verdeeling van den arbeid. De Fransche meeplanter blijft daarbij wat hij blijven moet, d. i. landbouwer. Onze meeplanters die, zoo als bekend is, het product van hunnen grond, op eigen rekening en gevaar, tot meekrap doen bereiden en dit zelf in den handel brengen, zijn te gelijk landbouwers, fabrikanten (voor zoo ver ze zelf eigenaren of aandeelhouders van meestoven zijn) en handelaars (soms speculanten.) Nu is het bekend dat de verdeeling van den arbeid overal en altijd de meest voordeelige uitkomsten oplevert, omdat alléén hij, die zich op een bepaald bedrijf, beroep of ambacht toelegt, daarin die mate van kennis of van bedrevenheid verkrijgen kan, die tot welslagen eener nijverheids-onderneming gevorderd wordt, zoo dat een landbouwer, bijvoorbeeld, die zich bij zijn bedrijf bepaalt, beter landbouwer zal zijn dan hij, die tevens fabrikant of handelaar is.

Het zoude een groot voordeel voor onze landbouwers zijn, zoo zij, hetzij de groene meê, hetzij deze in de bestaande stoven tot racine gedroogd, even als hunne andere producten ter markt konden brengen en tegen eenen redelijken prijs konden afzetten, waardoor zij zooveel te eerder hunne uitschotten en kosten van bebouwing zouden terug erlangen, daardoor minder interest van hun kapitaal zouden moeten missen en de verliezen en gevaren die aan de bereiding ver-

(*) Aldus wordt de meekrapplant in haar eigenlijk vaderland, Klein-Azie, genoemd.

bonden zijn en soms ook ten gevolge der afwisseling van de prijzen der meekrap ondervonden worden, zouden ontgaan.

Er bestaan thans te Vaucluse 49 mee-fabrieken (voor 100 jaren bestond er geene enkele), met 379 enkele en 61 dubbele molensteenen. De racin wordt, na gedroogd en van aarde gezuiverd te zijn, niet gestampt, maar gemalen, waardoor men veel fijner poeder verkrijgt. De grootste dier fabrieken is van 18 dubbele molensteenen, waarmede in 24 uren 9000 Ned. pond. in gereedheid worden gebragt. Er zijn ook kleine van 4 à 5 molensteenen, die in hetzelfde lokaal verbonden zijn met garancine-fabrieken, voor welke zij de noodige meekrap bereiden. Men vindt er ook zeer groote meefabrieken, die op even uitgebreide schaal garancine maken, zoo als die van den heer THOMAS, te Paradoux, eene der grootste, alwaar in één lokaal 36 groote kuipen aan de zijmuren geplaatst zijn, waar langs ijzeren spoorbanen liggen, terwijl zich in het midden de noodige toestellen bevinden tot verwarming en tot overvloedigen aanvoer van water. De schrijver wijst op het belang dat men dit feit niet uit het oog verlieze, waardoor de Franschen zich van dezen onlangs opgekomenen nijverheidstak trachten meester te maken; vooral wijl onze Zeeuwsche meekrap bij uitnemendheid geschikt schijnt te zijn voor het fabriceren van garancine, en daartoe bij de Avignonsche niet behoeft achter te staan. Wij verheugen ons daarom in den bloei en de ontwikkeling der op kleine schaal te Zierikzee begonnen garancine-fabriek en in de oprigting eener dergelijke op grootere schaal te Middelburg, waartoe zich onlangs eene naamlooze vennootschap heeft gevestigd.

De schrijver geeft in dit hoofdstuk de beschrijving van de bewerking der meekrap te Vaucluse, en tevens van eene der grootste en door hem doelmatigst gekeurde fabrieken, die van de heeren P. te Gromelle; terwijl vier afbeeldingen met afmeting door een geacht bouwkundige, den heer L. PH. DE LANNÉE DE BÉTRANCOURT, te Goes, die den schrijver op zijne reis heeft vergezeld, vervaardigd, geschikt zijn om een duidelijk denkbeeld van de werking en inrigting dier fabriek te geven, waardoor de waarde van des schrijvers verhandeling niet weinig verhoogd wordt. Bij vergelijking dezer meefabrieken met onze meestoven, heeft hij zich overtuigd van „het volstrekt onvolledige onzer inrigtingen, die in vorige dagen, bij gebrek aan concurrentie, aan de behoeften van dien tijd kunnen voldaan hebben, maar bij de ontwikkeling der nijverheid, en bij de toeneming van kennis in zoo vele vakken van wetenschap en de toepassing daarvan op de meeste bedrijven, *ten eenenmale buiten staat zijn, om het op den duur tegen goedkooper en doelmatiger bereiding vol te houden.*"

Ook dit hoofdstuk is, vooral ook in verband met de daarbij behoorende afbeeldingen, belangrijk, omdat het de noodige kennis kan verschaffen van de wijze waarop zoodanige fabriek behoort te worden ingerigt, en van de wijze der bereiding zelve.

Het *zesde* hoofdstuk levert een *overzigt van de jaarlijksche opbrengst van meekrap in Frankrijk, en van den handel in dat artikel.* De fabrikanten leggen zich, volgens den schrijver, zooveel mogelijk op eene goedkoope en doelmatige bereiding toe; de fabrieken zijn daartoe op eene groote schaal ingerigt; de handel in meekrap wordt bijna uitsluitend door die fabrikanten gedreven, die zich met de gebruikers in dadelijk verband hebben weten te stellen, en zich met dezer behoeften en wenschen bekend maken, ten einde de sorteringen te bepalen naar mate van de vraag. Velen hunner hebben wetenschappelijke kennis van de scheikunde, hetgeen vooral, sedert de invoering der garancine, noodzakelijk is geworden, daar de meeste fabrikanten in Vaucluse ook garancine bereiden. Zelfs vindt men in de meeste dier fabrieken een laboratorium voor scheikundige proeven, en zijn aan de grootere inrigtingen scheikundigen van naam verbonden, ten einde voortdurend op de hoogte der wetenschap en van nieuwe uitvindingen of verbeteringen te blijven.

Bij eene door den schrijver te Avignon bijgewoonde scheikundige proefneming naar de hoedanigheid van kleurstof (het kleurend vermogen) zoowel van Zeeuwsche als van Fransche meekrap, bleek, dat er geen zweem van smetstof aanwezig was op de met Zeeuwsche meekrap gekleurde lapjes; dit komt ons daarom vooral belangrijk voor, omdat aan de in 1845 benoemde commissie hiervoren vermeld, blijkens haar rapport, was medegedeeld geworden dat eene der redenen, waarom de Zeeuwsche meekrap bij de verbruikers minder gezocht was, hierin bestond „dat de Fransche meekrap vrij is van zekere vettigheid, welke in de Zeeuwsche ruimschoots voorhanden, het goed in de verwkuip sterk plekt en met zekere gele strepen vlamt, die er niet uit te bleeken zijn, waardoor zij in sommige katoendrukkerijen in het geheel niet meer gebruikt wordt." Mogten hier, zoo als wij hartelijk wenschen, mee-fabrieken op Fransche wijze worden opgerigt, zoo zal het van belang zijn dat deze zaak nader wetenschappelijk worde onderzocht en uitgemaakt, ten einde op onze Zeeuwsche meekrap geene misschien onverdiende smet kleve.

De jaarlijksche opbrengst in het dorp van Vaucluse wordt berekend op 150,000 à 160,000 centenaars, zijnde 30,000 à 32,000 vaten van 500 ponden Ned. — Uit bijlage B, zijnde 4 tabellen, aanwijzende den in- en uitvoer van meekrap in- en uit Frankrijk, blijkt, dat gedurende het tienjarig tijdvak van 1827—1836, de gemiddelde jaarlijksche uitvoer bedroeg 17,520 vaten Fransche meekrap; terwijl die uitvoer in het volgend tienjarig tijdvak gemiddeld bedraagt 25,971 vaten, dus sedert 1836, met 8,451 vaten toegenomen. In 1847 bedroeg de uitvoer fijngemalen meekrap:

[illegible] 19,484 vaten.
[illegible] racine . . . . . 2,384 „
[illegible] zamen . . 21,868 vaten.

Onze uitvoer daarentegen bedroeg over de jaren 1846, 1847 en 1848 jaarlijks gemiddeld 12,181, waarvan echter het uit Frankrijk en andere landen ingevoerde, benevens het voor eigen gebruik aangegevene, te zamen 2,868 vaten, afgetrokken, de uitvoer van meekrap hier te lande over die jaren gemiddeld heeft bedragen 9,313 vaten. Als bijlage D. geeft de schrijver een uittreksel uit het *overzigt van den Nederlandschen handel*, behelzende de in- en uitvoer van meekrap in 1846, 1847 en 1848.

Uit de vergelijking van een en ander blijkt, dat in 1847 wel is waar het gebruik van meekrap in Rusland en Noord-Amerika vrij aanzienlijk overtreft, hetgeen door Frankrijk aan die landen geleverd is, maar dat daarentegen onze uitvoer naar Engeland slechts omtrent twee derde van den Franschen uitvoer derwaarts bedraagt.

Wat de opbrengst van meekrap in onze provincie betreft vermeldt de schrijver dat die gemiddeld heeft bedragen:

Van 1827—1836 . . . . 7666 vaten.
„ 1837—1846 . . . . 6672 „

en trekt hij daaruit het gevolg, dat die opbrengst in het laatste tijdvak jaarlijks met 1000 vaten verminderd is. Het komt ons echter eenigzins bedenkelijk voor, uit de aldus gegroepeerde cijfers tot zulk een ongunstig resultaat te besluiten. De opbrengst toch is, blijkens des schrijvers opgaaf, over de jaren 1819—1848, bijlage E, zeer ongelijk. Terwijl zij in 1830 slechts 3780 vaten bedroeg, was zij in 1836, 11,933 vaten; in 1845 bedroeg zij slechts 5221 vaten, in het volgende jaar daarentegen 10,279 of bijna het dubbel getal vaten. De geheele opbrengst over de 30 jaren van 1819—1848 bedroeg 213,346 vaten hard goed; dus gemiddeld jaarlijks $7111\frac{1}{2}$ vat. Nu is wel is waar de opbrengst van ieder der jaren tusschen 1839 tot en met 1845 beneden dat cijfer gebleven, hebbende deze 7 jaren gezamenlijk slechts 38,270 vaten of gemiddeld jaarlijks 5467 vaten bedragen, maar daarentegen beliep de opbrengst over de 3 laatste jaren van den staat (1846—1848) gezamenlijk 26,817 vaten of gemiddeld $8935\frac{2}{3}$ vat jaarlijks. Neemt men echter de gemiddelde opbrengst der tientallen dezer 30 jaren, dan blijkt evenwel van achteruitgang in de opbrengst, ofschoon niet zoo groot als de vergelijking der jaren 1837-1846 met 1827—1836 doet vermoeden. Men verkrijgt dan:

1819—1828, 69547 vaten, of gemidd. jaarl. $6954\frac{7}{10}$ vat
1829—1838, 78712 „ „ „ „ $7871\frac{2}{10}$ „
1839—1848, 65087 „ „ „ „ $6508\frac{7}{10}$ „

waaruit blijkt dat de opbrengst der laatste 10 jaren ruim 600 vaten jaarlijks beneden het gemiddeld getal over het geheele tijdvak van 30 jaren is gebleven.

Dat ook de prijzen der meekrap hier te lande zeer ongelijk zijn blijkt uit bijlage F., houdende eene opgaaf der prijzen van 1781—1848. De prijs die in 1783 van *f* 16 tot *f* 20 varieerde, liep in 1817 tusschen *f* 48 en *f* 53; in 1829 van *f* 23 tot *f* 45; in 1844 van *f* 40 tot *f* 34; in 1848 van *f* 17 tot *f* 22.

De gemiddelde prijs over de 68 jaren bedroeg *f* 27; over de laatste 30 jaren ruim *f* 25. Wanneer men nu dit laatste cijfer als den normalen middenprijs aanneemt, en dien der laatstverloopene 3 jaren op *f* 20 stelt, 't geen eer te hoog dan te laag mag gerekend worden, dan blijkt, dat op eene gemiddelde opbrengst van 7000 vaten, in onze provincie, tegenwoordig jaarlijks eene winstderving van minstens *f* 350,000 wordt geleden! Zoodat wie, met den schrijver, van oordeel is dat de mindere prijs der Zeeuwsche meekrap hoofdzakelijk moet worden toegeschreven aan de mindere deugdelijkheid van ons fabrikaat in vergelijking van het Fransche, en dat die minderheid een gevolg is van onze gebrekkige wijze van fabriceren, tevens overtuigd zal zijn van de dringende noodzakelijkheid om het oude te verlaten en het nieuwe in te voeren, ten einde eene zoo aanmerkelijke bron van inkomst voor onze provincie te behouden en voor geheele opdrooging te beveiligen. Welke invloed deze afwisseling en gedruktheid der prijzen op de cultuur zelve heeft, is te zien op bl. 75 en 76 der verhandeling, alwaar de schrijver aanwijst, hoe de Zeeuwsche landbouwer, door de onzekerheid en wisselvalligheid van ons debiet of buitenlandsche vraag, geheel afhankelijk is geworden van den meer of minder opgewekten speculatiegeest der meehandelaren, omdat de prijzen in ons Vaderland niet meer den natuurlijken loop van zaken volgen, en dus bij geringe opbrengst rijzen om bij overvloedig gewas te dalen, maar dat alles zich geheel moet regelen naar de Fransche markt.

Het *zevende* en laatste hoofdstuk bevat *algemeene beschouwingen met betrekking tot de meekrapteelt in Zeeland.* In het breede worden daarin de oorzaken uiteengezet der minderheid en achteruitgang van onze meekrap en van onzen meekraphandel, in vergelijking met dien van Frankrijk, en worden tevens de middelen aangewezen die, volgens den schrijver, alléén geschikt schijnen om de kwijning, die sedert jaren in dezen tak van nijverheid wordt opgemerkt, te doen ophouden en ons in staat te stellen om met onze concurrenten op de vreemde markten gelijken tred te kunnen houden.

Reeds hierboven is gewezen op het voordeel van de verdeeling van den arbeid, ten gevolge waarvan aan den eenen kant de Fransche meeplanter, door den verkoop zijner wortelen aan den fabrikant voordeeliger werkt, daarbij spoediger zijne uitschotten terug bekomt, daardoor minder intrest van zijn geld mist en niet blootgesteld is aan de mogelijke gevaren der fabricage; terwijl aan den anderen kant de fabriekanten, die in dadelijke aanraking zijn met de gebruikers en dezer wenschen en behoeften kennen, op groote schaal gelijkmatige qualiteiten kunnen bereiden, zoo als de gebruiker die begeert, hetgeen bij ons niet het geval is, wijl de door ons in den handel gebragte vaten meestal onderling in qualiteit zoo zeer verschillen, dat, volgens den schrijver, gewoonlijk geene *tien* vaten Zeeuwsche meekrap te vinden zijn, die in qualiteit overeenkomen, aan welke omstandigheid, naar zijne overtuiging, de voorkeur der Fransche meekrap is toe te schrijven.

Terwijl men zich hier te lande bij de meebereiding uitsluitend heeft blijven hechten aan het uiterlijk aanzien van het poeder, heeft men in Frankrijk de overtuiging verkregen dat de kleurstof niet volkomen door het voorkomen van het poeder kan worden beoordeeld, en daarom sedert lang eene goedkoope wijze van bereiding, en het kleurend vermogen der meekrap meer op den voorgrond gesteld.

Nadat men in Frankrijk het bij ons nog gevolgd beginsel, om uitsluitend de kleur van het poeder in aanmerking te nemen, had verworpen, heeft men getracht in korten tijd *veel* te bereiden, en de gebruikers zoeken af te brengen van de beoordeeling van het poeder, door beroep op het kleurend vermogen, met aanwijzing van de doelmatigste middelen om de kleurstof te verkrijgen en te gebruiken. Dat deze poging, bij werkelijke deugdzaamheid, ingang moest vinden, spreekt van zelve; men beriep zich, zegt de schrijver, van den schijn op de wezenlijkheid.

Naar zijne overtuiging is geene verbetering mogelijk dan ten gevolge van bereiding der mee in het groot, door fabrikanten die hun fabrikaat naar de behoeften van den gebruiker inrigten, en door grondige kennis der kleurstof weten ingang te doen vinden. Onze meekrapwortel behoeft voor den Franschen in deugdelijkheid niet te wijken, en zoo al ons product bij het Fransche wordt achtergesteld, niet zoo zeer uit hoofde der mindere qualiteit, als wel wegens de ongelijkmatigheid der verschillende partijen, die onze meebouwers aan de markt brengen, dit gebrek zal door eene bereiding in het groot kunnen worden verholpen, omdat deze alleen gelegenheid schenkt tot vermenging van verschillende soorten. Even als de beste palus-soorten in Vaucluse met al de mindere qualiteiten worden vermengd, kan het hier welligt doelmatig zijn, om door de uitmuntende en steeds hoog geschatte Schouwsche soorten, de qualiteit der overigen te verbeteren. Het valt, zegt de schrijver, meer in den geest van onzen tijd, om eene kleurstof te begeeren, die goedkoop is en op het oog voldoet, als een zoodanige wier duurzaamheid en soliditeit aan eeuwen wederstand biedt. Op enkele uitzonderingen na, zijn de stoffen die geverwd worden thans van geheel anderen aard als te voren, en de vereischten der verwstof staan daarmede in dadelijk verband. Alles is berekend op goedkoopheid, verandering en spoedige voorbijgang.

Bij het oprigten van een of meer fabrieken als die te Vaucluse, zouden onze meestoven echter niet behoeven te vervallen; men zou ze kunnen bezigen tot het droogen der racine, waardoor wel is waar de eest en het stampwerk met den aankleve van dien overbodig zou worden, maar de schrijver veronderstelt, dat de planters, aan wie de stoven grootendeels toebehooren, geene zwarigheid zullen maken om daarin uitsluitend racine te laten bereiden, wanneer deze in evenredigheid van gestampte meekrap beter of voordeeliger te plaatsen is. Reeds te voren is in sommige jaren veel racine afgeleverd, en men behoeft dus bij de oprigting eener fabriek tot bereiding van meê in het groot niet te vreezen dat de grondstof immer ontbreken zal, zoo als ten overvloede bewezen wordt door de omstandigheid, dat de heer VERPLANCKE te Gend, vóór de afscheiding van Belgie, nooit zwarigheid heeft ontmoet in het verkrijgen van aanzienlijke partijen racine uit Zeeland, voor zijne te Drongen opgerigte fabriek.

Ten einde een volledig overzigt te geven van het kapitaal hetwelk noodig zou zijn om hier eene groote fabriek in werking te brengen, deelt de schrijver hier eene door den heer DE LANNÉE gemaakte berekening mede van de kosten van aanbouw eener fabriek, gelijk die van de heeren P.... te Gromelle.

Deze zouden tusschen *f* 70,000 en *f* 80,000 beloopen, waarbij echter ruim *f* 300,000 loopend kapitaal te voegen, ten einde de fabriek op eene onbekrompene wijze en ten meesten voordeele te doen werken.

Oppervlakkig schijnt deze som zeer belangrijk, zegt de schrijver, doch als men nagaat, dat alleen in het departement Vaucluse thans 49 meefabrieken bestaan, die tot de algemeene welvaart bijdragen en de ondernemers verrijkt hebben, terwijl voor 50 jaren bijna niets daarvan aanwezig was; zoo verkrijgt men de overtuiging, dat hier geene spraak is van eene aanzienlijke opoffering, maar van eene voordeelige geldbelegging.

„Als men Frankrijk doorkruist, moet de bloei van Vaucluse [illegible] verschil tusschen de welbebouwde akkers en het algemeen voorkomen der inwoners van deze streek, in vergelijking met zoovele in de nabijheid liggende departementen, en dit heeft plaats op eenen dorren grond, die te voren weinig opbragt, en onder eene gloeijende luchtstreek, die de overige veldgewassen benadeelt. De meekrapteelt alleen heeft dezen weldadigen invloed uitgeoefend.

„De invoering had met vele bezwaren te kampen; intusschen blijkt uit de bovenstaande berekening, welke hoogstaanzienlijke kapitalen thans alleen tot de bereiding en den handel dezer kostbare plant met winst geplaatst zijn. Wel mag een Fransch schrijver met welgevallen betuigen, dat de waarde van den grond, de rijkdom en de bevolking *tienvoudig* zijn toegenomen in het vorige graafschap Avignon. In minder dan 50 jaren zijn gehuchten in dorpen, en dorpen in volkrijke steden veranderd, en welvaart heerscht alom. Het zou voor Zeeland een onberekenbaar nadeel zijn, wanneer het zijne meekrapteelt moest verliezen, men zou het niet alleen voor de landbouwers, maar ook voor den arbeidenden stand als eene ramp moeten beschouwen. Niets verschaft meer werk dan de meekrap, en gewoonlijk juist op tijden, wanneer het overig veldwerk is afgeloopen. De meekrap wordt geplant als het zomergraan aan den grond is toevertrouwd, en het delven begint wanneer de oogst is afgeloopen.

„Mogt dit opstel de overtuiging algemeen doen worden, dat wij, bij het aanwenden van doelmatige middelen, de mededinging met Frankrijk zullen kunnen uithouden, en mogt de nijverheid geene pogingen onbeproefd laten, om de meekrapteelt van Zeeland te behouden."

Aldus besluit de schrijver zijne merkwaardige verhandeling, door hem met zooveel bescheidenheid *een opstel* genoemd, maar die, zoo als uit dit ons verslag gebleken zal zijn, veel meer dan een opstel bevat. De belangrijkheid daarvan en het gewigt dat voor ons Zeeuwen, bij de beoordeeling en behartiging dezer zaak, gelegen is, hebben ons verslag uitvoeriger gemaakt dan wij gewenscht hadden dat het zijn zou. De beoordeeling van het werk, hetwelk wij aankondigden, laten wij aan deskundigen over; wij hebben alleen door het geven van dit verslag ons willen bijdragen, om de opmerkzaamheid te vestigen op dezen belangrijken arbeid van den heer VAN DEN BOSCH, die daardoor wederom een nieuw blijk heeft gegeven van zijne wetenschappenlijke kennis en van zijnen onvermoeiden ijver tot bevordering van de wetenschap der landhuishoudkunde, die aan hem reeds in zoo menig opzigt verpligt is.

Moge de arbeid van onzen hooggeachten vriend niet te vergeefs geweest, moge zijne stem geene vergeefsche stem zijn, en moge ons verslag hebben bijgedragen tot opwekking van den ondernemingsgeest onzer gewestgenooten, opdat een der voornaamste bronnen van welvaart voor Zeeland niet verloren ga, maar behouden blijve!

26 Augustus 1850. G. A. FOKKER.

TER DRUKKERIJ VAN DE GEBROEDERS ABRAHAMS.